

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός υψώνεται ήμα
δείξη πώς δε φοβάται την
αλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φου
αικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 2 ΤΟΥ ΝΟΕΒΡΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 316

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ. Ζωή—Γλώσσα—Μου-
σική.
Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Στον Κάβο (συνέχεια).
ΗΓΕΡΙΑ. Κουθέντες με την κόρη μου.
ΗΛΙΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ. Τα βιβλία για τα παιδιά.
Κ** 'Από τον έξω κόσμο—'Η Τέχνη κ' ή 'Επιστήμη.
ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΔΑ.
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΝΟΡΙΑΙ. 'Από τους «Καιρούς»
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ρήγας Γκόλφης, Λέαντρος Παλαμάς.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΖΟΥΓΡΑΦΙΕΣ

18

Ένα κομματι μάλαμα ψηλά ο άποσπερίτης . . .
Κι αν πέρα απ' τ' άκρουράνια γλυκειά άστραπή πετιέται,
δέ λαχταράει τή λάμψη του στη φλόγα τή δική της,
δσο στη φλόγα του Είναι μου ή αγάπη σου ποιέται.

19

Βορριάς καλοκαιριάτικος στη φουντωτή μουριά
χύθηκε άπόψε ξαφνικά τον πόθο να χορτάση,
κι αυτή τεντώνει στ' άψηλά, σα χέρια, τὰ κλαριά
έρωτικό να τον δεχτή και να τον άγκαλιάση.

20

Όλος ο κόσμος ψέματα, κ' έμεις οι δυο ή αλήθεια . . .
Όταν κρυφά μονοστιγμής ρουφάμε τὸ φιλί,
κλειούμε μια πλάση ήλιόπλουμη κι άκέρια μέσ' τὰ στήθια
που σπικταράξ, βλαστομανάξ, άντρείεύεται, μιλεϊ.

21

Τὸ σκύψιμο κ' ή συλλογή με γύραν τὸ χειμῶνα . . .
Μὰ ὠ λεμονιά του κήπου μου τώρα πουρνὸ πουρνὸ,
ξάφνου με βρίσκει άνέγνωιαστο του μύρου σου ή θελόνα
και με κεντάει τόσο πικρά,—που εγὼ πονῶ.

22

Ή ρούχα ή μυριοσκόνιστη που σέρνεται στη χώρα
με τον άγέρα υψώνεται, κυκλώνεται, γυρνά,
και περπατάει συγκρατητή σαν ξωτικά άσπροφάρα.
Τὸν κάμπο σώνει και πηδάει ψηλά πρὸς τὰ βουνά.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΖΩΗ-ΓΛΩΣΣΑ-ΜΟΥΣΙΚΗ

(Άπάντηση στον κ. Ξενόπουλο)

Άν ρίξουμε μια ματιά στην ιστορία της Μου-
σικής θα δούμε πως πολλές φορές ή μουσική μας
έρχεται σαν άντιφεγγιά μιανής μεγάλης φιλολογι-
κής ή θρησκευτικής ή και κοινωνικής κίνησης Έ-
τσι μπορούμε να πούμε πως ὄλη μας ή Νεώτερη
μουσική οφείλεται στο Χριστιανικό θρησκευτικό φα-
νατισμό που καταλύοντας την άδυνατισμένη πιά και
τεχνότροπη αρχαία Έλληνική και Ρωμαϊκή μουσι-
κή έβαλε τὰ θέμελα της σημερινής· τὸ ίδιο είναι φα-
νερὸ πως ή άναγέννηση μας έφερε την ὄπερα με τον
Πέρη και τον Κατσίνη, πως ο Μεγάλος Μπάχ εί-
ναι από μια μεριά κι ο ασύγκριτος Ψάλτης τῶν
Ίδανικῶν της Λουθηρανής μεταρρύθμισης, καθώς ο
Παλλεστρίνας στάθηκε κορυφαίος ὕμνητής του Πα-
πικού μυστικισμού.

Μὰ και σ' άφτόν τον Μπετχόβεν τ' άχνάρια
του Γκαίτε πολὺ έφκολα ξεδιαλώνονται καθώς και
τὸ Σούμπερτ δίχως τους σύγχρονους του ποιητές δέν
μπορούμε να φανταστούμε.

Με τὸ ρομαντικό φιλολογικό κίνημα έχουμε τή
Ρομαντική μουσική σκολή στη Γερμανία (Σούμαν),
έχουμε και τὸ Μπερλιόζ στη Γαλλία· στοῦ τελε-
φταίου μάλιστα τὰ έργα ή επίδραση του Γαλλικοῦ
φιλολογικοῦ ρομαντισμοῦ είναι τέτλια που να μη
μπορούμε να καταλάβουμε τὸ μουσικό Μπερλιόζ δί-
χως να προσέξουμε στη φιλολογική κίνηση της έπο-
χής του.

Και του Γκρηγ τὸ έργο ποτέ δέν θα καθρέφτιζε
τόσο καθάρια τή Νορβηγική ψυχή άνίσως κι ο Ί-
ψεν κι ο Μπίερσον δέν του βαστούσανε' λιγάκι τον
καθρέφτη. Μὰ μήπως κ' ή Ρούσικη μουσική σκολή
άπάθγασμα δέν είναι της Ρούσικης φιλολογικής
σκολής; Και τώρα στη Γαλλία ο Άλφρέδος Μπρου-
νὸ δέ μας βγάξει· στη μέση τὰ νατουραλιστικά μου-
σικά δράματα, έμπνευσμένος από τὰ νατουραλιστικά
μυθιστορήματα του Ζολά;

Θὰ μπορούσαμ' εδῶ ν' αναφέρουμε και την επί-
δραση της έποχής του Νίτσε στο Βάγγνερ (δσο κι
αν ο Νίτσε πολέμησε στα στερνά τὸ Βάγγνερ), μὰ τὸ
έργο του Βάγγνερ στέκεται σε μια τόσο άψηλή μὰ
και ξεχωριστή κορφή της μουσικής που δέν πολυ-
ταιριάζει εδῶ, άφου μάλιστα τὸ έργο του κλείνει ά-
φτὸ τὸ ίδιο και φιλολογία καθώς τὸ έργο τῶν Έλ-
λήνων ποιητῶν και δραματουργῶν εκλείνει μέσα του
και μουσική.

Άπό την ιστορία μαθαίνουμε και τουτο, πως

φιλολογία εθνική μεγάλη δίχως άνάλογη εθνική μο-
σική άπαντούμε σε αρκετά έθνη (Άγγλία, Ίσπα-
νία), γερή όμως εθνική μουσική δίχως γερή φιλολο-
γία δέν συντυχαίνουμε.

Και μου φαίνεται πολὺ φυσικό· άφου πρώτα
ντύση ένας λαός τους πόθους του και τὰ αίτήματά
του με τὸ λόγο, τότες μπορεί να αίστανθῆ και τή,
άνάγκη να εκφράση με τόνους κάτι χτυποκάβδια
και κάποια ονειροφαντάσματα που δύσκολα ή και
καθόλου δέν εκφράζονται με τὸ λόγο.

Είναι όμως φανερὸ πως μια ὀποιαδήποτε κίνηση
φιλολογική ή και κοινωνική, για να βοηθήση στο ε-
θνικό ζετύλιγμα μιας ὀποιασδήποτε ξένης τέχνης
πρέπει πρώτα πρώτα άφτῆ ή ίδια να Ζῆ με αληθι-
νή κι άναγκαία ζωή, πρέπει δηλ. να είναι «πρόσδος
και εξέλιξις» ὄχι «άσθένεια» ή «διαστροφή».

Ά λοιπόν ο κύριος Ξενόπουλος, κατά που μου
κάνει την τιμή («Άθηναί» 5 του Σταβρου 1908),
βρίσκει πως τὸ μικρό μου έργο έχει κάποια, δς εί-
ναι και μικρότατη, εθνική αξία, τότες οφείλει να πα-
ραδεχτή πως ή σκολή που τὸ ενέπνεψε έχει άφτῆ
διπλή κι άνυπολόγιστη αξία, άφου στάθηκε αξία
να επίδραση και σε τέχνη ὄξω του κύκλου της βρι-
σκούμενη.

*

Μιλώντας για τὰ μένα ο κ. Ξενόπουλος, στο ἴ-
διο του χρονογράφημα, μου κάνει την τιμή να πῆ
κοντὰ στ' άλλα κι άφτὰ τὰ πολὺ κολακεφτικά και
ὄμορφα: «άποδίδει την αύξήσιν του εις τον Ψυχα-
ρισμόν και εις τον φανατισμόν του, ενῶ οφείλεται
πρώτον εις τον Θεόν και έπειτα εις τον Έλλημι-
σμόν τον ὀποτον' ένεκοιλώθη, άποτινάξας ένωρίς τον
ζυγόν τῶν ξένων. Ήγάπησε την Έλληνικήν ψυχήν,
την Έλληνικήν γλώσσαν, τὰ τραγούδια,
τὰ παραμύθια και τὰς παραδόσεις του Έλληνικοῦ
λαοῦ, τους φθόγγους του, τους ήχους του, τὰς με-
λωδίας του, τὰ αίσθήματά του, την ψυχικήν του
διάθεσιν, τον χαρακτήρα του».

Όλα άφτὰ τὰ ὄμορφα πράματα που λέει ο κ.
Ξενόπουλος, τ' άγάπησα και τ' αγαπῶ, τὰ λάτρευσα
και τὰ λατρέβω. Όλα άφτὰ κάτι μου κρυφομιλή-
σανε και κάποιο μυστικό σκοπὸ μου σφυρίζανε στ' ά-
φτῆ (μάλιστα μπορεί και στη φιλολογία μας άφτῆ
ν' άγάπησα και έργα που να μην είναι καθάρια Ψυ-
χαρικά, μπορεί και τὸ έργο του ίδιου του κ. Ξ. κάτι
να μίλησε της μούσας μου). Μὰ ἴσια ἴσια άφτὸ
που ο κ. Ξ. νοματίζει Ψυχαρισμό, κ' εγὼ δημοτικι-
σμό (τίς προάλλες μας τον έλεγε μαλλιαρισμό) εί-
ναι που με έκανε ν' αγαπήσω και να προσέξω ὄλα
άφτὰ τὰ ὄρατα πράματα ακόμα και στην ὄξω του

Ψυχαρισμού φιλολογία. Ἡ μήπως θαρρεῖ ὁ κ. Ξ. πὼς τὰ σκολεῖά μας καὶ ἡ σκολαστικὴ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα πού ἀναπνέουμε μποροῦνε νὰ μᾶς κάνου- νε ν' ἀγαπήσουμε ὅλα τὰ ὄρατά καὶ ζωντανὰ πρά- ματα πού μᾶς λείει;

Ὡστε ἂν παραδέχεται ὁ κ. Ξ. πὼς ἡ ἀγάπη ὅλων ἀφτῶν τῶν πραγμάτων ἀφθαίνοι ἕναν καλλιτέ- χνη, πρέπει νὰ παραδεχτῆ πὼς ὁ Ψυχαρισμὸς κατὰ πού λείει ἀφθαίνοι.

Πὼς οἱ συνθέσεις μου θὰ ἔχουνε πολλές ἑλλειψες δὲν εἶναι ζήτημα, μπορεῖ μάλιστα κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ βλέπω πολλές ἀδυναμίες τους, μὰ γι' ἀφτὸ δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ λόγος· οἱ ἀδυναμίες καὶ οἱ ἑλλειψες πού μπορεῖ νὰ τίς ἀσκημίζουνε εἶναι ζητήματα μουσικῆς τεχνικῆς καὶ μουτικῆς πείρας πού δὲν ἔχουνε νὰ πάρουνε νὰ δώσουνε μὲ ὁποιοδήποτε κίνημα φιλολο- γικὸ ἢ κοινωνικὸ ἢ ἐπίδραση τοῦ δημοτικισμοῦ μύ- νο στὸ ἀισθητικὸ μέρος μπορεῖ νὰ φανερωθῆ, καὶ γιὰ τὸ ἀισθητικὸ μέρος τοῦ ἔργου μου καλλίτερος κριτῆς ἀπὸ Ἑλληνικὸ κοινὸ δὲν μπορεῖ νὰ υπάρξη, ἀφοῦ ὅλο μου τὸ ἔργο εἶναι πλασμένο γιὰ νὰ τὸ πρωτο- χαρῆ ἡ Ρωμαϊκὴ ψυχὴ.

Τώρα θέλει νὰ μάθῃ ὁ κ. Ξ. τί θὰ ἦμουν αἰ- νεύ τῆς ὀλεθρίας ἐπιδράσεως τοῦ Ψυχαρισμοῦ; νὰ τοῦ τὸ πῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος: Ὅθ' ἦμουν (ἂν ὑποθέσου- με πὼς ὁ Θεὸς μοῦ χάρισε κάπιο ἀληθινὸ μουσικὸ τάλαντο) θὰ ἦμουν τὸ πιὸ πολὺ ἕνας Σαμάρας. Καὶ γιὰ νὰ μὴν παρεξηγηθῶ πὼς κατεβάζω τὴ με- γάλῃ μουσικὴ ἀξία τοῦ κ. Σαμάρα καὶ πὼς τολμῶ νὰ τὸν συγκρίνω μαζύ μου, ἐξηγιέμαι πὼς θέλω νὰ πῶ πὼς μὲ τὴν ἐνδεχόμενῃ μουσικῇ μου ἀξία μπο- ρεῖ νὰ τιμοῦσα τ' ὄνομά μου, μὰ δὲ θὰ τιμοῦσα τὸ ἔθνος μου, ὅπως καὶ ὁ κ. Σαμάρας πού λογαριάζε- ται στὴ Μουσικὴ Ἱστορία γιὰ συνθέτης τῆς Ἰτα- λο-γαλλικῆς σχολῆς γεν-νη-μέ νος στὴν Κέρκυρα.

*

Ἐμεῖς ὁμως κάτι ἄλλο πιὸ ἀπάνω καὶ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ μας δόξα ὀνειρεδούμαστε· φιλοδοξοῦμε νὰ δοῦμε τὴν Ἱστορία τῆς Μουσικῆς τὴν Παγκόσμια ν' ἀνοίξῃ τρεχούμενο λογαριασμὸ γιὰ Ἑλληνικὴ γιὰ Ρωμαϊκὴ Μουσικὴ σχολῆ, ποθοῦμε νὰ δοῦμε μιὰ μέρα τὴ μουσικὴ ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας ν' ἀνέβῃ στὸ θρόνο πού τῆς ἀξίζει. Κι ἀπὸ κεῖ νὰ τὴν προσκυνῆ- σουνε καὶ ξένοι καὶ δικοί.

Μὰ ὁ κ. Ξ. μοῦ ζητεῖ νὰ τοῦ ἀποδείξω πρῶτα πρῶτα, πὼς «Ὁ Ψυχαρισμὸς δὲν εἶναι διαστροφή

τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος, ἀλλὰ πρόοδος καὶ ἐξέ- λιξις ὑγιῆς»· δὲ γυρέβει οὔτε πολὺ οὔτε λίγο! νὰ τοῦ λύσω' ἀπλοῦστατα τὸ γλωσσικὸ ζήτημα! τί θέ- λει δηλ. νὰ τοῦ ξαναφέρω τὰ τόσα καὶ τόσα ἐπι- χειρήματα πού φέρκνε οἱ δημοτικιστὰδες δίχως νὰ μπορέσουνε βέβαια νὰ πείσουνε ἐκείνους (πού δὲ θένε νὰ πειστοῦνε ἢ πού δὲν τοὺς διαβάζου; Μὰ νὰ σὰς πῶ κ' ἐννὸς πράμα, ἂν ὁ κ. Ξ. εἶναι Ρωμαῖος, εἶμαι κ' ἐγὼ ἄλλο τότε, καὶ δὲν ξεγλυστρῶ τόσο ἐφοκλα- σὲ καθάρια γλωσσικὴ συζήτηση· γι' ἀφτὸ δίχως νὰ τοῦ ἀνταποδώσω τὰ ἴσα φέρνοντας τὴ συζήτηση σὲ καθάρια μουσικὸ ἔδαφος καὶ παρακαλῶντας τον νὰ μοῦ ἀποδείξῃ ἐκεῖνος τὰ ἴχνη τῆς γλωσσικῆς μου διαστροφῆς στὴ μουσικῇ μου, τὸν στέρνω στὰ ἔργα τοῦ ἴδιου τοῦ Ψυχαρη, Πάλλη, Πικλαμᾶ ἢ θέλλῃ νὰ πειστῆ πὼς ὁ δημοτικισμὸς δὲν εἶναι διαστρο- φῆ τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος ἀλλὰ πρόοδος καὶ ἐ- ξελίξις ὑγιῆς.

*

Πὼς ἐγὼ πιστέβω πὼς ὁ δημοτικισμὸς εἶναι ἀπρόοδος καὶ ἐξελίξις ὑγιῆς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ βεβαιώσω μὰ ἤθελα νὰ ἤξερα, πιστέβει εἰλικρινά, μὰ ὅπως διόλου εἰλικρινά, ὁ κ. Ξ. πὼς ὁ δημοτικι- σμὸς ἢ ψυχαρισμὸς κατὰ πού τὸν ὀνομάζει εἶναι ἀδιαστροφή τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος καὶ πὼς ἐλαττώνει τὸν ποιητῆ; ἤθελα νὰ ἤξερα τὰ πι- στεύει ἀφτὰ τόσο εἰλικρινῶς ἀκαὶ ἀδιστακτικῶς ὅσο ἂν ποῦμε ἐγὼ πιστέβω τὸ ἐνάντιο;

Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Ξενόπουλος ν' ἀφίχθῃ λίγο.

Παρακολουθῶ κ' ἐγὼ ὅσο μοῦ εἶναι βολετὸ ἀπὸ μακριὰ τὴ φιλολογικὴ μας κίνηση. Παρακολου- θῶ λοιπὸν (πολλές φορές μ' ἐφχαρίστηση, κάπο- τες μ' ἀγανάχτηση, πάντα μὲ προσοχῇ) καὶ τίς κριτικὲς καὶ τ' ἄρθρα τοῦ κ. Ξενόπουλου. Καὶ δὲ βλέπω νὰ μᾶς λήθ πάντα πὼς ὁ Ψυχαρισμὸς ἐλατ- τώνει τὸν Ποιητῆ. Ἄς φέρουμε καὶ μερικὰ παρα- δείγματα.

Γιὰ τὸν Παλαμᾶ μᾶς λείει: (Παναθήναια 15 τ' Ἀπριλίου 1906) «Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν μοῦ ἐ- δόθη ποτὲ εὐκαιρία νὰ εἶπω ὀρισμένως καὶ προπάν- των νὰ δειξῶ ὅτι ὁ Παλαμᾶς εἶναι μέγας λυρικὸς ἀλλὰ τὸ λέγω τώρα ἀδιστακτικῶς».

ἤθελα νὰ ἤξερα τὸν Παλαμᾶ μὲ πιοὺς τὸν βάζει; μὲ τοὺς δημοτικιστὰδες ἢ μὲ τοὺς ἀπὸ ἐξω; μὲ τοὺς πρώτους βέβαια, ἀφοῦ πάλι ὁ ἴδιος ὁ κ. Ξ. μᾶς λείει (Παναθήναια 15 τοῦ Κλαδεφτοῦ 1908) πὼς

ὁ Παλαμᾶς ἀφιέρωσε στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς Ἰδέας καὶ τὴ σκέψη του καὶ τὴν τέχνη του.

Ὁ κ. Φυτίλης Θερῶ πὼς εἶναι ἀρετὰ δημοτι- κιστῆς καὶ ὁμως νὰ τί μᾶς λείει γιὰ δάφτونه ὁ κ. Ξ. (Παναθήναια 30 τ' Ἀπριλίου 1907) «Ὁ κ. Φυτί- λης ἐξεμίσσεται προοδεύει». Στὸ ἴδιο φύλλο μᾶς λείει γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ Ἰδα «Ἄν τὸ βιβλίον τοῦ Ἰδα εἶναι βιβλίον προπαγάνδας νομίζουμε ὅτι θὰ ἐ- σύμφορε καλλίτερα νὰ γραφῆ εἰς γλώσσαν τὴν ὁποῖαν ὅλος ὁ κόσμος διαβάσει. Ἄλλ' ἂν εἶναι βιβλίον κα- θαρῶς φιλολογικόν, ἐπιζῶν ἂν δὲν ζῆση εἰς τὸ πα- ρόν, νὰ ζῆση εἰς τὸ μέλλον, τότε ἀνακαλοῦμεν». Ἀφτὰ τὰ λίγα μοῦ φαίνονται ἀρετὰ, δὲν ἔχω ἀ- νάγκη νὰ τοῦ θυμῶσω τὰ ὅσα ἔγραψε γιὰ τοὺς κ. κ. Π. Χόρν, Κουλουβάτο καὶ τὸσους ἄλλους, ἀρετὰ μαλλιαρῶς, οὔτε τὸ θυμὸ πού θὰ τὸν ἐπικανε γιὰ τίς βρισιῆς τοῦ Γιαννόπουλου ἂν ὁ Παλαμᾶς δὲν προλά- θαινε νὰ χαράξῃ σταβρωτὰ δυὸ κόκκινες ματωμένες μελοιδίαις ἀπαράγραπτες ὡς τὰ δικαιώματά μας» (Νουμᾶ: 24 τοῦ Σταβροῦ 1906).

Μὰ εἶπα «Νουμᾶ» καὶ θυμῆθηκ· κάτι ἄλλα λόγια τοῦ κ. Ξ. («Μικρὴ ἀπολογία». Νουμᾶς 17 τοῦ Χριστοῦ 1906) «Τὸ συμφέρο μου, τὸ ἠθικὸ ἐννοῶ, εἶναι νὰ μὲ καταλαβαίνουν ὅσο γίνεται τελειότερο, καὶ γι' αὐτὸ μιλῶ καὶ γράφω κατὰ τὴν περίστασις ἐκείνη τὴ γλώσσα πού ὁ ἀκροατῆς μου ἢ ὁ ἀναγνώ- στης μου καταλαβαίνει καλλίτερα».

Καὶ γιὰ νὰ δοῦμε! Οἱ κριτικὲς καὶ οἱ γνώμες τοῦ κ. Ξ. πού ἀνάφερα βρίσκονται στὰ «Παναθήναια» καὶ στὸ «Νουμᾶ»... οἱ «διαστροφές» καὶ οἱ «ἐ- λάττωσεις» στὶς «Ἀθήναι»... Μήπως ὁ κ. Ξ. ἀλ- λάζοντας τὴ γλώσσα του σύφωνα μὲ τίς ἀπαιτήσεις τῶν ἀναγνώσταιδων καὶ διαφεντάδων, ἀλλάζει καὶ κάτι ἄλλο πιὸ σπουδαῖο;

Χάροκοβο τῆς Ρουσίας στὶς 21 τοῦ Σταβροῦ 1903

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

Στεγνόγραφο. Ὁ κ. Ξ. μοῦ κάνει τὴν τιμὴ ν' ἀναφέρῃ στὸ χρονογραφικὸν του καὶ τὴν πολὺ κολα- κηφτικὴ γιὰ μένα πρότασις τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν μᾶς λείει δηλ. πὼς ὁ κ. Καλομοίρης δὲν ἐνοουσε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ θυσιάσῃ τὰς γλωσσικὰς του ἀρχὰς, τὸ δὲ Ὁδεῖον φυσικὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῆ καθηγητῆν ὁ ὅποιος θὰ ἐδίδασκε σύνθεση, νότες, σιά- λες, κοντραποῦντο καὶ πρωτοβαρέματα. Οὕτως ἡ ἐπί- μονος προσκόλλησις τοῦ κ. Καλομοίρη εἰς τὰς Ψυ- χαρικὰς ὑπερβολὰς καὶ ἀνοησίας ἐστέρησε τὸ Ὁδεῖον

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΒΟ'

Η'.

Ἄπ' τὴν ταραχὴ καὶ τὴν ἀγρύπνια τῆς νύχτας ἡ μάνα τοῦ Γιάννη σηκώθηκε κοντὰ τὸ μεσημέρι μὲ πονοκέφαλο, μ' ἀκεριὰ καὶ νεῦρα, πού γιὰ φύλ- λου πήδημα μποροῦσε νὰ σὲ κρεμάσῃ. Ὁ Γιάννης ρίχτηκε στὸ διάβασμα γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν γκρίνια τῆς καὶ τᾶλλα τὰ παιδιὰ κατεβήκανε μὲ τὸ γιατρὸ στὸ Δουτράκι. Ἡ Μαριῶ καθισμένη σ' ἕνα σκαμνὶ στὴ δροσιὰ, κοντὰ στὴν πόρτα τοῦ μα- γαζιοῦ τους, τέλειωνε τὰ κεντρίδια μιανῆς ποδιᾶς, ὅλο μετᾶξι καὶ χρυσάφι, κι ἀπ' τὴν πολλὴ προσοχῇ στὴ δουλιὰ τῆς ἄφινε νὰ βγαίνει λιγάκι τὴν ἀερη,

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθ. 308.

ἀδιάκριτα, ἡ μικρούλα τῆς γλωσσίστα, σὰ νᾶθελε νὰ παραβῆ στὴν κοκκινίλα μὲ τὰ κοραλλίνα χεί- λια τῆς! Ἡ μάνα τῆς ζύμωνε κι ὁ γέρο-Στάθης, μὴ ἔχοντας μουστρετῆδες, τράτερνε κρασί τὸν ἑαυτὸ του. Βράδυ, βράδυ κατέβηκε ὁ Γιάννης στὸ γυαλὸ νὰ ρίξῃ μιὰ πετονιά, μὰ πατώντας σ' ἕνα βραχάκι ἔρριξε μιὰ φωνὴ ἄγρια καὶ γκρεμίστηκε χάμω κα- τακέφαλα. Ἡ Μαριῶ ξεσπάστηκε μὲ τὴ στριγγλιὴ καὶ μὲ δυὸ πατήματα βρέθηκε σιμά του Ὁ Γιάν- νης, χλωμὸς σὰν κερί, μὲ μάτια νεκρικὰ, σβυσμέ- να, κοίτουσαν κεῖ στὴν ἄμμο ξερός καὶ μιὰ μικρὴ τρομούλα τοῦ τάραιζε χεῖλια καὶ γλέφαρα...

— Πῶ πῶ! πᾶει τὸ παιδί, Γιάννη μου! Ἐφώνησε μὲ τόνον τὸ κορίτσι καὶ γονατίζοντας σήκωσε τὸ κεφάλι τοῦ Γιάννη στὴν ἀγκαλιὰ τῆς καὶ τὸ φυσόσε δυνατὰ στὰ μάτια, τρίβοντας τὸ κούτε- λό του, σὰ νὰ μποροῦσε νὰ τοῦ χύσῃ ζωὴ μὲ τὴν πνοὴ τῆς· σὲ λίγο τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ στυλωθῆ- κανε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἄγρια, σὰ νᾶθελε νὰ ξεψυχή- σῃ, κ' ἡ δόλια ἡ Μαριῶ ἔμπηξε ἄγριες φωνές, τρελ- λὴ ἀπ' τὴν τρομάρα τῆς...

— Μάνα, πατέρα, οὐ! Γιὰ τὸ θεὸ προφτάζει! Ἡ κερά Σεβαστῆ εἶχε τὰ νεῦρά τῆς κ' οἱ ἄλ- λοι δὲν εἶχανε ταῦτιά τους τόσο καλὰ κουδισμένα.

Ἐίδε κι ἀπόειδε τὸ κορίτσι, ἔβλεπε τὰ δυνατὰ του νὰ φορτωθῆ τὸ παλλικίρι, νὰ τὸ πάῃ πάνω στὴν ἀγκαλιὰ τῆς, μὰ εἶτανε πράμα πού δὲν τὸ βαστοῦ- σαν τὰ κότσια τῆς! Γλυττοῦσ' ἀπ' τὰ χεῖρια τῆς τὸ τεντωμένο κι ἀλύγιστο κουφάρι, πού λές κι ἀπο- ξύλωσε τᾶφησε χάμω, βρῶν σὰ μολύβι, καὶ πετᾶ χητικῆ, σὰν ἀστραπή, στὸ μαγαζὶ, φωνάζοντας στοὺς δικούς τῆς μὲ τρελλὰ κουνήματα:

— Μιὰ κανάτα μὲ νερό, ραῖ, ξεῖδι, γλήγωρα μάνα... ὁ Γιάννης χάνεται!

Ἄραξε μιὰ κανάτα μὲ νερό καὶ τῶττριψε πᾶ- λε, ἀφίνοντας τους μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Τί χαρὰ! Βρῆκε τὸ Γιάννη μισοσηκωτὸ, νὰ κοιτάξῃ γύρω του ἀποχαζωμένον, κατακόκκινον αὐτῇ τῇ φορᾷ, σὰ νᾶ- τανε ξαναμμένος ἀπὸ κρασί. Τὴν κοίταζε καλὰ κα- λὰ, σὰ νᾶθελε νὰ θυμηθῆ ποῖα εἶτανε.

— Ἄχ! Παναγιῶτα μου! Προσκυνοῦμε τὴ χά- ρη σου! — φώναξε κείνη, κἀνοντας τὸ σταυρὸ τῆς, καὶ γονάτισε κοντὰ του θαρρετὰ, νὰ τοῦ δώσῃ τὴ βοήθεια τῆς — Κούμπα πάνω μου, κύρ Γιάνγκο μ'! Δὲν εἶναι ντροπῆ, ἄρρωστος, ζαλισμένος εἰς' ἀκό- μα... κούμπα πάνω μ'! Πιές λιγούλακ' νερό, στάσ' νὰ σ' βρέξου λιγούλακ' τὸ κούτελο... Πῶς τῶπαθες αὐτὸ παιδί μ', πῶς τῶπαθες;

ένος πολυτίμου διδάσκαλου, ο οποίος σιγά-σιγά θά ήτο ίκανός να το άναμορφώση...

Σ' άφτά έχω ν' άπαντήσω: είναι αλήθεια πως δέν έννοούσα με κανένα τρόπο να θυσιάσω τις γλωσσικές μου άρχές, μα δέν είναι αλήθεια (κακά θά τόν πλεροφορήσαν τόν κ. Ε.) πως ήθελα να διδάσκω σκάλες, σύνθεση, πρωτοβαρέματα και τ' άλλα που λέει ο κ. Ε. 'Εξηγιέμαι: 'Όταν ο κ. Διαφεντής *) του 'Ωδείου μου έκανε την τιμητικότητά του για μένα πρότασή του, του άπαντήσα, πως σέβεται τις άρχές ένους ίδρυμάτου σαν το 'Ωδείο και καταλαβαίνω πως τό άνάστημά μου τό καλλιτεχνικό δέ μου επιτρέπει ακόμα να θέσω ένα τόσο σπουδαίο, και άς τόν πούμε άπαράδεχτο, όρα όπως θά εΐτανε ή άπαίτησή μου (άν τήν έκανα) να διδάσκω στή δημοτική, και τού εδήλωσα πως είμαι πρόθυμος να διδάσκω στήν επίσημη γλώσσα του κράτους (ώστε παραδεχόμενα να διδάσκω κλίμακας, αντιστήξεις και διηρησιμένους ακόμα, διαφυγές, προανακρούσματα και όλα τά άλλα κρούσματα). Μαζή όμως μ' άφτά εδήλωσα ακόμα πως δέω από τό 'Ωδείο άπαιτώ άπόλυτη λεφτεριά δημιουργικής, καλλιτεχνικής, κριτικής και άτομικής δράσης. Τό ίδιο εδήλωσα πως δέω από τό 'Ωδείο δε θυσιάζω καμιά μου, ούτε τήν πιο μικρή, άρχή, έστοντας άφτή μουσική ή γλωσσική. Και να! σ' άφτά άπάνου δέ συμφωνήσαμε με τήν αξιότιμη Διαφέντεψη που σά να δισταζε να μου ύποσκηθή τήν άπόλυτή μου λεφτεριά δέω από τό 'Ωδείο.

Και πρέπει να ξέρη ο κ. Ε. πως ίσα-ίσα έπειδής αγαπώ τήν Ελλάδα, και κάτι παραπάνου, τή Ρωμιότητα, καλλίτερα κι από τόν εαυτό μου, δε μπαίνω στή φάκα πριν είμαι βέβαιος πως ή πόρτα δε θά κλειση από πίσω μου, γιατί ή φιλοδοξία μου και τό μόνο μου καρδιοχτύπι (κδιόφορο άν είναι άνώτερο από τή δύναμή μου) δέν είναι ν' άναμορφώσω έν οίονδήποτε μουσικόν ίδρυμα άλλ' αυτήν τήν 'Ελληνικήν μουσικήν κατά που τό λέει κι ο ίδιος πολύ όμορφα.

'Εδώ χρέος μου θεωρώ να πώ και διό λόγια για

*) Πριν πειραχτούνε τά ανέθρα με τό «διαφεντής» και τό «διαφέντεψη» σημειώνω εδώ πως έτσι άρκετές φορές τ' άκουσα στή Σμύρνη έφέτος τό κλοκαίρι, (ο διαφεντής του σιδηρόδρομου, ή διαφέντεψη τής ρεζής, ή διαφεντής του τουμπειού). Τό ίδιο πολύ συχνά άκουσα και τό καθεδτό του καθεδτού (τό κινεώριο καθεδτό θά μάς γλυτώση).

'Ο Γιάννης, ζαλιμένος ακόμα, κούμπησε τό κεφάλι του στον ώμο κι άφινε να του πλένη με νερό τό πρόσωπο, να του τρίβη άπαλά τό κούτελο, σά να του χύνανε βάλαμο του μικρού χεριού της τά χάνδια. Σέ λίγο άχ! είμαι καλύτερα, ξεζαλιζομαι — τής είπ' άναστενάζοντας, και τά μεγάλα γαλανά μάτια του, παίροντας ξανά τή συνηθισμένη τους γλύκα, τήν κοιτάζανε γεμάτ' αγάπη κ' εύγνωμόσύνη...

— Τι κατάσταση, καλέ, είν' αυτή; τί στάση έχεις, Μαριώ, δίπλα στο Γιάννη; ξέρεις, αυτά έμένα καθόλου δε μ' άρέσουνε! φώναζε με θυμό ή κυρία Σεβαστή, καθώς έρχότανε σαστισμένη με τή Σταθαινα και τους αντίκρυσε κεί στήν άμμουδιά πλαί πλαί.

— Μα τι μ' λές, τώρα, κυρούλα μ', κακό έκανα να δώσ' ένα χέρι του παιδιού σ' που χανότανε; κείνο τούρθε ντέρ; κ' έπεσε χάμ' ξερό κι άμίλητο! Γώ πήγα να τρελλαθού μονάχη μ' και κανείς να μ' άγγουράει!

— Τι έπαθες, Γιάννη μου, αλήθεια τά λέει; — Πήγα να πετάξω μιá πετονά κ' έννοωσα κάτι να μου σφιγγη τό λαιμό, γύρισ' ο κόσμος κ' έπετα. Τι έγινε, δέν ξέρω. Σάν ήρθα στον έαυτό μου

τό 'Ωδείο μας. 'Επειδής κι ο κ. Ε. μεταχειρίζεται τή λέξη άναμορφωση άναγκάστηκε κ' έγώ να τή βάλω εδώ κ' έτσι μπορεί πάσα ένας να τό πάρη πως θέλω να χτυπήσω τό 'Ωδείο, ένώ πρέπει καθαρά και ξάστερα (κι ό,τι θένε άς λένε οι καλοθηλητάδες του) να τό όμολογήσω πως τό 'Ωδείο μας από καθαρά μουσική μεριά ξεταζούμενο, συγκρίνεται με πολλά τέλεια 'Ωδεία τής 'Εβρώπης. Τουλάχιστο άφτή τήν έντύπωση έλαβα άφού βρέθηκα σε μερικές έξετάσεις του και μίλησα με καθηγήτρες και καθηγητάδες του. 'Εχω τήν πεποίθηση πως κατά που διαφεντίζεται τό 'Ωδείο από τόν κ. Νάζο δέν μπορεί παρά να βγάξη άριστους μουσικούς: τώρα άλλος λόγος ά βγάξη άριστους 'Ελληνες μουσικούς: μα για να κατορθωθί άφτό πρέπει πρώτ' άπ' όλα ν' άποχτήσουμε γερή μουσική 'Ελληνική σκολή, τότες όμως άς είναι βέβαιος ο κ. Ε. πως θά διδάσκουνται στο 'Ωδείο μόνο Κοντραπούντα, Πρωτοβαρέματα, σκάλες και σύνθεση, γιατί γερή 'Ελληνική μουσική σκολή που να μή βρξιστή στή γλώσσα του λαού κατά πως θά βρξιστή και στή μουσική του δέν μπορώ να φανταστώ.

Μα άφτά καθώς και τήν καθαρά μουσική τεχνική κ' αίσθητική μου θά τξ ξεδιαλίνω σε μιá μου μελέτη που άρχισα να γράφω άφτό τόν καιρό: «'Η τέχνη μου κ' οι πόθοι μου».

M. K.

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΡΗ ΜΟΥ

Αγαπημένη μου,

Με πήρανε πολύ, παραπολύ, τό προχθισινό σου τό γράμμα, και να ξέρεις, όλο τάδικο άπάνου σου τόρροξα. Άσκημα πολύ άσκημα φέρθηκαν σε μιá τόσο ντελιγάτη περίσταση κι ο άντρας σου, δίχως άλλο. θά σε πήρε για καμιά κούφια κ' επιπόλαιη γυναίκα και θύπνες πολύ στή συνείδησή του. 'Ισως νάν τάβαλε και μαζί μου, γιατί τά κακά φερσίματα της κόρης τή μάνα βαραίνουνε κι άς μη φταίει καθόλου ή δόλια ή μάνα τις περισσότερες φορές.

'Ηρθε, μου γράφεις, κείνο τό άνοθεμισμένο βράδι θυμωμένος στο σπίτι, τίποτα δέν του άρεσε, όλα του φταίγανε, με όλα τάβαζε, και ή άφεντιά σου άντι νάν τόν ήμερώσεις με τό γλυκό σου τόν τρόπο και με τά πονετικά σου τά λόγια, τόν έβαλες μπρο

βρέθηκε κοντά μου ή δόλια ή Μαριώ, που μουδρεξε τό κεφάλι με νερό και με συνέφερε με τά τριψίματά της... Είσ' άδικη, μανούλα, νάν τή μαλώνης!

— Και πως δέν ήρθες, Μαριώ, να με φωνάζεις άμείτως; Θάρρω σά δέν μπορεί τό παιδί, πρώτη πρέπει να βοθη κοντά ή μάνα του...

— Άμ δε μ' λές είχα και μυκλό στο ξερό μ'; φώναζα ή έρημ, φώναζα, μα κανείς δε μ' άκουε! 'Ετρεξα και γώ στο μαγαζί, πήρα νερό και φευγιά, να προστάξω!

— 'Ε! νάχης καλό, παιδί μου, που τόν βοήθησες... 'Εμείς οι γριές άς έχουμε κ' ένα λόγο πάρα πάνω, πάντα για καλό τότε λέμε!

— Δε θυμώνω γώ, κυρούλα μ', δικαίωμά σ' να μ' λές ό,τι κάνω στραβά...

— Δέν έκανες, κορίτσι μου, τίποτις στραβά; ξέρεις ή μάνα σ' ήρθε μέσα και με σάστισε — Τρέξε, τώναζε, ο Γιάννης στήν άμμο, τρέξε γλήγωρα! — 'Ερχουμαι βιατική και σάς βλέπω δίπλα... φτώ! τρισκατάρατε, πανάθεμά σε, έχεις πολλά ποδάκια!...

— Άμ ήρθε τούτ' ή ζουρλή και μες σήκουσε στο ποδάρι!... Μπας κ' έβγαζες νόημα τί έσκουζες; όλα μαζωμένα τξλεγε, νερό, ρακί, ξεϊτό ο Γιάννης,

στά, κ' έκαμες σκηνες και τόν άνάγκασες να πάρει τό καπέλλο του και να βγει δέω — και να πέσεις κ' εσύ με φοβερό πονοκέφαλο στο κρεβάτι. Και τήν άλλη μέρα, λές, που εΐτανε κάπως πιο ήμερος και τόν άρώτησες τί είχε τό περασμένο βράδι, δέ σου τώπε, σου τώκρυψε — και σ' ξαναθύμωσες πάλι κτλ.

Μιά φουρτούνα μανιασμένη είναι ή ζωή, παιδί μου. Και ο άντρας παλεύει όλη μέρα με τάγρια τά κύματα. Και τό σπίτι είναι τό άπάνεμο λιμάνι γ' αυτόνε που θάρθει τό βράδι ναράξει και να ξεποστάσει, παίροντας έτσι δύναμη για τόν άγώνα της άλλης μέρας. 'Η καλή ή γυναίκα κάνει τό σπίτι ήρεμο άραξοβόλι και ή κακή γυναίκα τό μεταμορφώνει σε μανιασμένο πέλαγο. Τό λέει κι ο Σιράχ στή φιλοσοφία του: «Καλή γυνή άποδόμησεν οίκον». 'Εσύ, παιδί μου, κείνο τό βράδι εΐσουν ή κακή γυναίκα που γκρέμισες τό σπίτι σου, έστοντας και για μιá βραδιά, κι άνάγκασες τόν άντρα σου να πάει άλλο, στον καφερέ, στο θέατρο ή σ' όποιον άλλο μέρος να βρει τή γαλήνη που λαχταρούσε. 'Ο άντρας σου κακός δέν είναι, ούτε κακά ψυχόρμητα έχει. Μα ξέρε το, άν ξακολοθήσεις νάν του φέρνεις έτσι, θά πάρει να σ' αγαπάει και θά ρίξει άλλο τήν αγάπη του και... — πάω γιατί δε θέλω να σε πικράνω περισσότερο.

«Γυνή καλή άποδόμησεν οίκον». Κεντός όμορφα. Κέντησε τα λοιπόν αυτά τά χρυσόλογα με θαλάσοι μεταξύ πάνου σε 'άσπρο ατλάζι, βάλ' τα σε χρυσή κορνίζα και κρέμασε τα πάνου από τό κρεβάτι σου. Αυτά τά λόγια νάνα τό «Πιστεύω» σου, αυτά τά λόγια πρέπει νάνα τό «Πιστεύω» κάθε καλής νοικοκυράς. Ρίξε μιá ματιά στήν κοινωνία, ψάξε, μελέτησε, και θά δεις πως καλές γυναίκες φέρανε στον ίσω δρόμο παραλυμένους άντρες και θεμελιώσανε ζηλεμένα σπίτια — και πάλι καλές γυναίκες γκρεμίσανε συνθέμελα τά σπίτια τους και σπρώξανε στο ρεμπελιό και στήν καταστροφή τους άντρες τους. Γιουτ' δε σάνει μόνο ή τιμιότη να βαστάξει ο λόρθο ένα σπίτι. Χρειάζεται κι άλλη γερή κολώνα — τό ήμερο, τό καλό, τό πονετικό τό φέρσιμο της γυναίκας. 'Ερχεται ο άντρας σου στενοχωρημένος σπίτι; Μέρωσέ τονε με τό φέρσιμό σου τό καλό, παρηγόρησέ τονε με τήν αγάπη σου Ποτέ μην τόν άρωτῆς τί έχει. 'Αν είναι να σ' το πεί, θά σ' το πεί μοναχός του. 'Αν όχι, περισσότερο τονε στενοχωρείς άρωτώντας τον, γιατί πρέπει να ξέρεις πως ο άντρας κρύβει πολλά από τή γυναίκα, όχι μοναχά από λύπη, για

τρέξτε!

— Σήκω, Γιάννη μου, π' αυτου... ακόμα είσαι ζαλιμένος;

— Είμαι καλύτερα...

— Πιχάξενά μου φαίνονται αυτά. Τέτιο πράμα πρώτη φορά που τόπαθες. Χτες τό βράδυ μες ριχτήκανε τά θεριά της Μάνινκς, σήμερα μες ήρθανε ντραλχδες κ' ιστορίες. 'Εδώ ποδρθικε δέν ξέρω τί τέλος θάχουμε!

— Καλέ τί μας φταίει ο τόπος; κακά περνούσαμε τότες μέρες τώρα;

— Ά για ιδές που στο τέλος μες τά ξυνίζει...

'Ελα, Γιάννη μου, πάμε πάνω να συχάσης...

— Τώρα δέν έχω πια τίποτε, μόνο λίγο κομμένη είναι τά γόνατά μου — είπ' ο Γιάννης: σηκωμένος και ξεροτηντώθηκε για να ξεμουδιάση.

— Σύρε, μωρή, νανάψης τά φανάρια: σκοτεί νιασε κι ο πατερούλης σου τάχει απόψε κατά ντίπ στραβά, δε γλέπει νάν τανάψη κείνος — είπε στή Μαριώ ή μάνα της...

Πάτια του γιαιου
μην αγαπῆς άλλου...

Τραγουδούσε κάποιος μες σε βάρκα κ' ή πρό-